

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто сутність поняття "управління потенціалом підприємства".

Наведено проблемні питання процесу управління потенціалом підприємства. Розкрито значення та роль управлінського обліку в підвищенні ефективності управління потенціалом підприємства

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в аграрній сфері сприяє появі принципово нових механізмів управління процесом сільськогосподарського виробництва і ресурсним потенціалом різних агроформувань.

Радикальна перебудова механізму управління економікою і формування ринкових відносин спричинили до втрати здатності управляти вітчизняним народним господарством як єдиним цілим. Особливо негативно це позначилося на агропромисловому комплексі як найбільш складній системі, що функціонує під впливом закономірностей економічного, соціального та біологічного характеру.

Так, Ульяновко О.В. зазначає, що останніми роками при реформуванні аграрної економіки допущена низка помилок організаційно-управлінського характеру, що призвело до поглиблення диспаритету цін, зниження ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, скорочення аграрного виробництва й розвитку негативних тенденцій на селі: зростання безробіття, зниження життєвого рівня населення, соціальної нестабільності, міжнародних конфліктів [12, с. 66].

Серед основних причин зниження агресурсного потенціалу Мосієнко О. В. називає неготовність керівників сільськогосподарських підприємств до самостійного прийняття управлінських рішень, відсутність досвіду роботи в умовах ринкової економіки, недостатня чисельність висококваліфікованих, здатних працювати з новітніми досягненнями сільськогосподарської науки спеціалістів, відсутність ефективних механізмів співпраці аграрної науки, освіти і сільського господарства [7, с. 143].

У теперішній час однією із першочергових задач керівництва підприємства є формування і оцінка поточних і перспективних можливостей підприємства, тобто його потенціалу, управління яким забезпечить ефективність і стабільність діяльності господарюючого суб'єкта.

Мета дослідження. У сучасних умовах формування ринкових відносин в Україні найбільшу увагу необхідно приділяти оцінці ефективності діяльності підприємства для своєчасного виявлення проблем і прийняття обґрунтованих управлінських рішень з метою підвищення як всієї господарської діяльності підприємства, так і її окремих сфер.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових дослідженнях практично відсутні наукові розробки питань управління економічними ресурсами підприємства, його структуризації, механізму формування та оцінки на єдиній основі перспективних завдань діяльності суб'єктів господарювання.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах сучасних змін і динамічних трансформаційних процесів в Україні підприємствам слід розширювати та поглиблювати дослідження в галузі теорії та практики управління економічними ресурсами.

Складність питання управління економічними ресурсами підприємства зумовлює необхідність і важливість подальшого теоретичного та практичного дослідження його сутності, впливу на окремі складові потенціалу підприємства, вирішення багатьох практичних проблем, пов'язаних із використанням кожного ресурсу підприємства [4, с. 100].

При вирішенні питань, пов'язаних із нормалізацією економічного потенціалу необхідно:

- здійснювати глибокий аналіз фінансового стану господарств на основі показників фінансової звітності та визначати перспективи їх подальшої діяльності, враховувати номенклатуру виготовленої продукції, її якість, конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках збуту, оцінювати реальні можливості господарств стосовно розширення інших видів діяльності;

- виявляти і ліквідувати можливі втрати та збитки у господарствах, їх причини, вдосконалювати організаційну структуру господарств таким чином, щоб вони могли одержувати бажаний прибуток;

- проводити глибоку ревізію діяльності, інвентаризацію статей балансу, детально вивчати склад матеріальних цінностей, особливо готової продукції;

- обґрунтовувати впровадження нових технологій, вибір варіантів розміщення виробничих потужностей, вводити нові інвестиційні проекти;

- впроваджувати систему інформації, яка могла б своєчасно, достовірно, повно і систематично надавати фермерам необхідні відомості про зовнішні й внутрішні умови, оперативну інформацію про реальний економічний стан господарства.

Економічний потенціал є основою для прийняття стратегічних рішень, визначає напрям розвитку, конкретну програму дій на перспективу для забезпечення конкурентоспроможності, базовим критерієм управління сучасним господарством [1, с. 90].

Управління – як складний соціально-економічний процес – виконує двоєдине завдання: формує комплексну стратегію розвитку (напрями дії на систему для збереження її стійкості) й визначає шляхи створення механізмів реалізації цієї стратегії та конкретні методи впливу, що забезпечують досягнення поставлених цілей [11, с. 40].

Від стану потенціалу та рівня його використання у сучасних умовах господарювання значною мірою залежить конкурентоспроможність та ефективність діяльності підприємств. Однак, маючи достатній виробничий, інноваційний, маркетинговий та інвестиційний потенціали, підприємства не завжди можуть досягти передбачуваних цілей. Це пояснюється тим, що недостатньо використовується потенціал управлінського персоналу. Слід зазначити також і те, що значимість управлінського потенціалу та його вплив на результати діяльності підприємств залишаються поза увагою їх керівництва, а також вчених-економістів, які досліджують проблеми управління [9, с. 71].

Відсутність комплексного підходу до оцінки та управління потенціалом впливає на якість виробничої діяльності. Якщо загальні втрати, тобто недовикористання потенціалу як системи прийняти за 100 %, то втрати з вини об'єкта управління складуть тільки 20 – 30 %, інші припадають на суб'єкт управління [13, с. 146].

Ресурси існують незалежно від їхнього продуктивного використання, а потенціал окремого підприємства невіддільний від ефективності корпоративного управління (корпоративна система управління як складник потенціалу підприємства).

Отже, погоджуємося із думкою Россохи В.В., який зазначає, що інтенсифікація економічної сфери здійснюється не за рахунок кількісних, а перш за все якісних показників, основою яких є нові технології, організаційно-управлінські новації, розвиток управлінської і кадрової культури, підвищення показника віддачі управлінського потенціалу [11, с. 40].

Під управлінням економічним потенціалом підприємства Лапін С.В. пропонує розглядати процес прийняття і здійснення управлінських рішень, спрямованих на раціональне використання, оптимізацію і нарощування економічного потенціалу підприємства з метою досягнення поставлених цілей і забезпечення стійкого функціонування і розвитку підприємства. Основними задачами управління економічним потенціалом підприємства є його формування, використання і відтворення [5, с. 21].

Основними етапами процесу стратегічного управління підприємством на основі врахування його економічного потенціалу є:

- визначення місії і цілей підприємства;
- оцінка і аналіз зовнішнього середовища, визначення можливостей і загроз;

- обстеження сильних і слабких сторін діяльності підприємства, дослідження і оцінка економічного потенціалу та окремих його підсистем, визначення фактичного рівня використання економічного потенціалу підприємства;

– формування і аналіз стратегічних альтернатив розвитку підприємства;

– вибір комплексної стратегії розвитку підприємства, вибір стратегії використання і розвитку економічного потенціалу підприємства;

– реалізація вибраної стратегії розвитку підприємства;

– контроль і оцінка результатів реалізації стратегії підприємства, планів по використанню і розвитку економічного потенціалу підприємства [5, с. 28].

Важливим етапом в управлінні потенціалом є управління його використанням. Адже відомо, що сформований потенціал – лише потенційно сформована можливість. Ефективність сформованих можливостей залежить від здатності системи управління використовувати їх в процесі діяльності підприємницьких структур як в стратегічному, так і в оперативному плані [2, с. 14].

Процес управління потенціалом підприємства складається з окремих управлінських циклів, кожен з яких можна розділити на низку самостійних операцій. Цими операціями є: збір і передача інформації, її обробка й аналіз, вироблення на основі аналізу управлінського рішення, передача рішення і його реалізація, порівняння отриманих рішень з показниками та їхніми плановими величинами [4, с. 101].

Для виконання функцій управління, зокрема для прийняття будь-яких рішень, кожний менеджер на різних рівнях управління потребує цільової інформації, яка була б корисною для виконання його функцій. Управління починається з інформації (розробки планів), на основі якої оцінюють діяльність (облік і контроль основних показників діяльності), виявляють резерви та невикористані можливості (аналіз інформації), приймають рішення й оцінюють ефективність прийнятих рішень [8, с. 78].

Відомо, що основою для прийняття управлінських рішень є інформація. Вести господарську діяльність всліпу неможливо. Важливо знати, яка продукція краще реалізується, яка собівартість її виробництва, який дохід отримує підприємство від її реалізації. Дану інформацію фіксують всі без винятку підприємства. Незадовільне ведення бухгалтерського обліку призводить до помилок при розрахунках з контрагентами, бюджетом та не дозволяє при прийнятті управлінських рішень отримати повну, достовірну та прозору інформацію про діяльність підприємства.

Управління потенціалом сучасного підприємства потребує істотно нової інформаційно-аналітичної бази, методологічній, методичній та прикладній основі якої повинні ґрунтуватися на комплексній основі синергетичного потенціалу.

Застосування системи управлінського обліку дозволяє автоматизувати збір даних і в будь-який момент отримати повну картину діяльності підприємства в цифрах.

Власник будь-якого підприємства прагне отримати найбільший прибуток. Одним із напрямів досягнення даної мети – постійно виявляти і скорочувати витрати. Але на основі бухгалтерської інформації працювати над скороченням витрат практично неможливо. Оскільки бухгалтерський облік реєструє фактично понесені витрати. Це спричинило створення зовсім нової моделі обліку – моделі, яка може бути названа «економічним обліком», тобто обліком орієнтованим більше на «економічне» управління підприємством, ніж на реалізацію фінансового, податкового чи інших видів обліку. Такий облік звичайно називають «управлінським», до якого близька німецька концепція контролінгу.

У сучасному (західному) розумінні терміну «управлінський облік» акцентується увага все більше на слово «управлінський», що пов'язано з тим, що методика і технологія організації обліку все більше визначається саме управлінською задачею, що стоїть перед підприємством [15].

Основа управлінського обліку – систематизована інформація, яка отримана і проаналізована в моніторинговому режимі. З його допомогою можна скласти повну картину фінансово-економічного стану підприємства в будь-який час, визначити потенціал і перспективи розвитку. Управлінський облік застосовують саме для підвищення ефективності управління підприємством, а не для звітування перед контролюючими органами.

Управлінський облік – це система, що забезпечує керівну ланку підприємства інформацією, необхідною для прийняття рішень і ефективного управління

Правильно організований управлінський облік дозволяє отримати інформацію, необхідну для визначення пріоритетів діяльності підприємства і планування подальшої роботи, надає основу для оцінки перспективних можливостей та забезпечує механізмами контролю за виконанням прийнятих рішень [16].

Отже, у правлінні підприємством, ефективність прийняття будь-яких управлінських рішень неможливе без наявності інформаційних ресурсів. Здатність ефективно використовувати інформаційний ресурс – важлива умова успішної діяльності підприємства [14, с. 112].

У роботі з удосконалення управління галузями і підрозділами сільськогосподарських підприємств велике значення має інформація про досягнення науки, техніки і передового досвіду.

Управлінський потенціал за своїм рівнем розвитку і активізацією повинен бути пріоритетним, домінуючим в потенціалі як системі. Від рівня його розвитку визначаються за якісними і кількісними параметрами і потенціал підприємства як системної цілісності. Це значить, що управлінський потенціал повинен виконувати свою функцію – здійснювати управління формуванням потенціалу підприємства і в процесі діяльності – виконувати координаційні, регулюючі, коригуючі функції щодо адаптації складових потенціалу до обраних моделей управління, стратегії розвитку. [2, с. 13].

Однією із ключових особливостей функціонування організаційно-економічного механізму управління потенціалом підприємства є здатність до постійного розвитку. Основним завданням функціонування механізму управління потенціалом підприємства повинно бути збереження стабільності та стійкого економічного зростання усіх елементів як самого механізму управління потенціалом підприємства, так і елементів та сукупного потенціалу.

Процес управління економічною системою – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для формування і досягнення поставлених перед нею цілей. У зв'язку з цим процес управління містить у собі два важливі підпроцеси:

– управління поведінкою системи в просторі і часі для досягнення поставленої мети, що власне являє собою процес її функціонування;

– вироблення нових цільових настанов для розвитку підприємства після досягнення певної мети, яка визначає його поведінку на відповідному історичному інтервалі, що складає суть процесу розвитку [10, с. 216].

Механізм управління розвитком підприємства є найбільш активною частиною системи управління, що забезпечує можливість цілеспрямованого розвитку підприємства і представляє собою сукупність:

– засобів управління, які включають інструменти і важелі, що відповідають орієнтирам, передбачуваним наслідкам, критеріям вибору й оцінки, обмеженням і вимогам процесу розвитку підприємства з урахуванням певної стадії циклу його розвитку;

– організаційних і економічних методів управління, що представляють собою способи, прийоми і технології приведення в дію і використання засобів управління [10, с. 225].

Управління потенціалом охоплює як управління процесами функціонування підприємства, так і управління розвитком, тим самим збільшуючи можливість досягнення цілей підприємства. Отже, досягнення поточних та довгострокових цілей, а отже, ефективне управління передовсім залежить від детального аналізу та оцінювання потенціалу. Управління формуванням та розвитком потенціалу підприємств вважають стратегічним процесом.

Стратегічний потенціал підприємства – це потенціал, що сформований відповідно до цілей підприємства, який визначається не сьогоденними або максимальними випусками продукції, а потенційними можливостями підприємства передбачати зміни в зовнішньому середовищі та готовністю гнучко реагувати на ці зміни.

Технологія управління потенціалом включає такі етапи:

- оцінювання структури потенціалу, ефективності його використання, динаміки ринкової частки;
- вибір стратегії управління потенціалом підприємства;
- розроблення ефективних напрямків формування потенціалу підприємства, здійснення необхідних заходів з підвищення рівня потенціалу відповідно до обраної стратегії управління;
- контроль за формуванням потенціалу.

Розгляд історичних аспектів досліджень механізму управління підприємством в цілому, та його потенціалом – зокрема, дозволяє зробити висновок, що різні наукові підходи характеризують в основному окремі аспекти системи. До основних наукових підходів щодо управління потенціалом підприємства належать: системний, комплексний, інтегрований, маркетинговий, функціональний, динамічний, відтворювальний, процесний, нормативний, кількісний, адміністративний, поведінковий та ситуаційний підходи.

Загальна схема управління економічними ресурсами підприємства передбачає, що кожен з елементів підпорядковується досягненню загальних цілей потенціалу підприємства, тобто якщо існують фінансові, трудові, матеріальні, нематеріальні, технічні, технологічні та інформаційні ресурси, то потенціал підприємства як економічна система здатний задовольнити потреби потенційних споживачів.

При управлінні економічними ресурсами підприємства необхідно використовувати системний підхід, який передбачає логічне обґрунтування до дослідження ресурсів як складних систем, які складаються з окремих елементів з численними внутрішніми і зовнішніми зв'язками [4, с. 101].

При формуванні потенціалу підприємств необхідно здійснювати управлінські процеси від загального до часткового, від синтезу до аналізу. Це дозволить забезпечити системність і комплексність при обґрунтуванні складових потенціалу як реальних можливостей і конкурентних переваг. У зв'язку з цим управління формуванням потенціалу необхідно розглядати як систему [2, с. 13].

Поступовий перехід України до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку вимагає докорінного перегляду традиційного відношення до фінансової інформації як ретроспективного, так і стратегічного (прогнозного) характеру. Для досягнення конкурентних переваг, формування позитивного іміджу підприємства, завоювання довіри з боку кредиторів, інвесторів і партнерів керівництво повинно мати повноцінну інформацію стратегічного характеру.

Серед основних напрямків удосконалення форм і методів управління економічними ресурсами підприємства особливу увагу слід приділити формуванню інформаційного забезпечення підприємства та підвищенню наукового рівня планування на різних стадіях виробництва з використанням інформаційних технологій [4, с. 104].

Використання інформаційних технологій і систем стає запорукою вдалого управління економічними ресурсами підприємства.

Упровадження сучасних інформаційних технологій у систему управління аграрним сектором України й їх практичне використання є доцільним при виборі агротехнологій, розв'язанні технічних проблем, експертизі інвестиційних проектів, розробці бізнес-планів господарств, організації контролю якості продукції та природного середовища, економічному аналізі та прогнозуванні розвитку аграрної сфери, забезпеченні розвитку кооперації й інтеграції товаровиробників, наданні маркетингових послуг. Оскільки інформаційні технології є одним із основних факторів розвитку аграрного сектора економіки, доцільно при формуванні концепції його розвитку передбачити створення координаційної ради при Кабінеті Міністрів України та підпорядкування їй регіональних консультаційних центрів [12, с. 380].

Потенціал може виникнути в економічному просторі тільки тоді, коли з'являється в ньому відповідний інтелектуальний капітал.

Традиційні ресурси (земля, капітал, праця) не можуть бути провідними чинниками формування конкурентоспроможності. Нині запорукою комерційного

успіху стали ефективні інвестиції у розвиток людського капіталу, продукування нових знань, виробництво й впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. У таких умовах основним джерелом зростання корпоративної вартості стає створення ефективної системи формування та використання інтелектуального капіталу [6, с. 137].

Управління підприємством найраціональніше здійснювати на основі формування і розвитку людського капіталу, відтворення кадрового потенціалу, будови системи управління інтелектуальними перевагами.

Організаційно-управлінський потенціал підприємства характеризується спроможністю його системи управління забезпечити стійке положення підприємства на ринку і його економічний розвиток. Організаційно-управлінський потенціал залежить від ступеня оптимальності організаційної структури управління підприємством, рівня організації виробництва і праці, прогресивності методів управління [5, с. 14].

Управлінський потенціал – це сукупність знань, навичок (вміння), творчих можливостей та організаційної спроможності керівників усіх рівнів управління, які повинні формуватися та використовуватися ними для забезпечення сталого та ефективного функціонування підприємства. Таке визначення потенціалу має важливий зміст, оскільки відображає не тільки вплив знань, навичок, але й творчих можливостей та організаційної спроможності керівників на ефективність функціонування підприємства [9, с. 73].

Одним із способів розвитку ресурсного потенціалу підприємства є інновації. Інноваційний процес забезпечить удосконалення структури управління економічними ресурсами підприємства відповідно до реалізації його цілей, чіткість і злагодиленість взаємозв'язків підсистем і пошук прихованих резервів потенціалу [4, с. 103].

Розробляючи систему управління потенціалом підприємств, слід враховувати порядки інновацій, рівень економічного розвитку господарюючих структур, концепцію і стратегії розвитку. Такий підхід дозволяє поєднати потенційні можливості підприємств з потенційними стратегіями розвитку [2, с. 15].

Особливості використання та управління фінансово-економічним потенціалом підприємств дають змогу визначити принципи та вимоги до формування системи управління ними, зокрема єдність методів на різних рівнях управління потенціалом, орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства, управління потенціалом на всіх стадіях життєвого циклу продукції, оптимізацію витрат, постійне удосконалення інформаційного забезпечення, впровадження ефективних методів управління, інтегрованість із загальною системою управління підприємством, варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень, підвищення зацікавленості підрозділів в отриманні додаткових джерел доходу [6, 127].

Ефективне управління фінансово-економічним потенціалом підприємств безпосередньо пов'язане з усіма компонентами розвитку національної економіки і тим середовищем, у якому воно здійснюється.

З розвитком глобальних та євро інтеграційних процесів підвищується значимість факторів зовнішнього середовища, як реальних можливостей забезпечення стратегічного розвитку підприємств. У цьому зв'язку потребує удосконалення система управління формуванням і використанням можливостей. Складовою цієї системи є її потенціал, який у просторі та часі повинен упереджувально адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Це потребує розробки нового теоретико-методологічного підходу до формування ефективної системи менеджменту як цілісності та її підсистем: управління розвитком організаційних формвань, їх конкурентоспроможністю; потенціалом, результативністю, антикризовою діяльністю та ін. [3, с. 4].

Важливим завданням вдосконалення механізму управління потенціалом підприємства є вибір структури управління, яка б найкращим чином відповідала цілям та задачам підприємства, використовувала вплив зовнішніх та внутрішніх чинників з позитивним ефектом та максимізувала синергетичний ефект взаємодії складових потенціалу підприємства.

Управління потенціалом повинно спрямовувати підприємство на інновації і розвиток, здатність до змін і модернізацію, активне використання людського капіталу та інформаційних технологій.

При побудові моделі управління потенціалом підприємства підвищується необхідність дослідження впливу глобалізації на діяльність підприємств; можливості застосування сучасних методів вивчення впливу навколишнього середовища та використання прогресивних інструментів координації внутрішньо фірмової діяльності; використання людського капіталу для відтворення та розвитку потенціалу вітчизняних підприємств.

Моніторинг системи управління результативністю використання потенціалу підприємства має стати інформаційною базою для діагностики сукупного потенціалу та окремих елементів щодо їх складу, ступеня використання та відповідності чинникам внутрішнього та зовнішнього середовища в реалізації пріоритетних завдань підприємства і досягнення заданого результату [13, с. 148].

У сучасних умовах успішне функціонування аграрного підприємства і галузей АПК багато в чому залежить від того, наскільки швидко вони можуть адаптуватися до постійно змінюю чому ринковому середовищу в умовах динамічного конкурентного середовища.

У процесі управління ресурсним потенціалом галузі може виникнути низка різних проблем, у тому числі досить суттєвих. До таких проблем, безумовно, належить питання вибору наукового підходу до управління ресурсним потенціалом. У сучасній науковій літературі з теорії управління прийнято виділяти чотири основні підходи до управління:

- науково-методологічний підхід, з якого і почалося становлення науки управління. У межах цього підходу були сформовані наукові уявлення про основні методи, принципи і функції управління;

- процесний підхід, що розглядає управління як процес, що складається зі взаємозв'язаних дій, кожна з яких у свою чергу також є процесом;

- системний підхід, який припускає широке застосування в управлінській практиці методів системного аналізу. У рамках цього підходу об'єкт і суб'єкт управління розглядаються як дві сукупності взаємопов'язаних елементів (тобто як дві взаємодіючі системи);

- ситуаційний підхід, який найтіснішим чином пов'язаний із системним підходом. Він передбачає необхідність використання певного визначеного набору прийомів управління для кожної конкретної ситуації.

Кожний з вище перелічених підходів характеризує той чи інший історичний етап становлення і розвитку науки управління. При цьому вони не суперечать один одному, а навпаки, кожний подальший крок за своєю сутністю доповнює попередній [12, 31].

До основоположних проблем управління ресурсним потенціалом слід також віднести питання вибору методів управління, які поділяються на:

- економічні, засновані на соціально-економічних законах і закономірностях розвитку суспільства;

- організаційно-розпорядчі, засновані на єдності прав і відповідальності органів управління і посадовців за всією ієрархією управління;

- соціально-психологічні, які засновані на формуванні і використанні громадської думки щодо соціально-значущих морально-етичних категорій [12, с. 33].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Оцінку ефективності заходів здійснюють на всіх стадіях удосконалення управління: при вирішенні питання про потребу впровадження раціоналізаторських заходів, при розробці проекту раціоналізації, а також після закінчення

робіт з впровадження удосконалень у практику управління. Слід зазначити, що прогресивні зміни в організації управління виробництвом, як правило, охоплюють різні сторони психологічних взаємин між людьми, тому повна ефективність може проявлятися не відразу. Потрібен деякий час для освоєння працівниками нових методів роботи та їхньої адаптації в нових умовах.

Список використаної літератури:

1. *Гнатишин Л.Б.* Фінансова витівність в оцінці економічного потенціалу фермерських господарств / Л.Б. Гнатишин, Л.П. Петришин // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 86 – 91.
2. *Гудзинський О.Д.* Методологічні аспекти формування потенціалу адекватного стратегічному розвитку підприємств / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Випуск 1. – 2007. – С. 11 – 15.
3. *Гудзинський О.Д.* Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств / Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. – К., – 2010. – 212 с.
4. *Гуткевич С.О.* Управління економічними ресурсами підприємства / С.О. Гуткевич, О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7. – С. 99 – 105.
5. *Лапін Є.В.* Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.07.01 – “Економіка промисловості” / Є.В. Лапін. – Х., 2006. – 37 с.
6. *Лельохіна О.В.* Фінансова та економічна взаємозалежність потенціалу підприємства / О.В. Лельохіна // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7. – С. 127 – 136.
7. *Мосієнко О.В.* Рефлексивне управління підприємствами в модернізації управлінських процесів / О.В. Мосієнко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 143 – 146.
8. *Нападовська Л.* Управлінський облік: значення та застосування у практичній діяльності вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин / Любов Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 8-9. – С. 78-93.
9. *Петрович Й.М.* Управлінський потенціал та його вплив на ефективність діяльності машинобудівних підприємств / Й.М. Петрович, Л.М. Прокопишин // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 71-80.
10. *Раєвнева О.В.* Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі / Раєвнева О.В. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 496 с.
11. *Россоха В.В.* Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК / В.В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 36-42.
12. *Ульянченко О.В.* Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі: дис. доктора економ. наук: 08.00.03 / Ульянченко Олександр Вікторович. – Х., 2007. – 420 с.
13. *Харченко С.В.* Управлінські аспекти забезпечення результативності використання потенціалу підприємства / С.В. Харченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 141 – 149.
14. *Шаманська О.І.* Загальна система формування економічного потенціалу / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2. – С. 109 – 114.
15. Режим доступу: <http://www.management.com.ua/finance/fin060.html>.
16. Режим доступу: <http://www.management.com.ua/finance/fin028.html>.

ЛУГОВА Ольга Іванівна – асистент кафедри бухгалтерського обліку Миколаївського державного аграрного університету

Наукові інтереси:

- сутність і структура потенціалу сільськогосподарських підприємств